

هم کلاسی
Hamkelasi.ir

الدَّرْسُ الثَّامِنُ

قالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص)

جَمَالُ الْمَرْءِ فَصَاحَةُ لِسَانِهِ .

زیبایی مرد (انسان) شیوایی زبانش است .

■ به کتاب گویا گوش کنید و کلمات جدید متن را در کلاس با هم تکرار کنید.

مَحَامِدُ : ستایش‌ها	شَاءَ : خواست	آتَى، آتٍ : آینده ، در حال آمدن
مَرَّرَ : تلخ کرد	شَكَوْتُ : شکایت کردم «ان	اسْتَعَاثَ : کمک خواست
مَصَانِعُ : آب انبارهای بیابان	شَكَوْتُ : اگر شکایت کنم»	بَدِيعُ : نو (برای نخستین بار)
مَلِيحٌ : با نمک	شَمٌّ : بویید « شَمَمْتُ : بوییدی »	بُعْدُ : دوری
مَمزُوجٌ : درآمیخته	عَجِينٌ : خمیر	جَرَّبَ : آزمایش کرد
نَحْنُ : شیون کردند (ناح : بلند	عُدَاةٌ : دشمنان «مفرد: عادی»	حَلَّ : فرود آمد
گریست)	عَشِيَّةٌ : آغاز شب	ذاقَ : چشید
وُدٌّ : عشق	غَدَاةٌ : آغاز روز	دَنَا : نزدیک شد
وَصَفٌ : وصف کرد	فَلَوَاتٌ : بیابان‌ها «مفرد: فلاة»	رَجَا : امید داشت
وَكُنَاتٌ : لانه‌ها	قَد تَفَتَّشُ : گاهی جست و جو	رَضِيَ : راضی شد
هَامٌ : تشنه و سرگردان شد	مِی شُود	رُفَاتٌ : استخوان [های] پوسیده ، نعش
هَجَرَ : جدایی گزید، جدا شد	قُرْبٌ : نزدیکی	رَكَبٌ : کاروان شتر یا اسب سواران
عَدُوٌّ = عادی : دشمن	كَأْسٌ : جام، لیوان	سَلٌ : بپرس (اسأل)
	مُجَرَّبٌ : آزموده	

صِنَاعَةُ التَّلْمِيعِ فِي الْأَدَبِ الْفَارِسِيِّ صِنْعَتُ (آرایه‌ی) تَلْمِيعِ دَرَادِبِيَّاتِ فَارِسِي

إِنَّ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ لُغَةُ الْقُرْآنِ وَالْأَحَادِيثِ وَالْأَدْعِيَّةِ فَقَدْ اسْتَفَادَ مِنْهَا الشُّعْرَاءُ الْإِيرَانِيُّونَ

قطعا زبان عربی زبان قرآن و احادیث و دعاهاست و بسیاری از شاعران ایرانی از آن استفاده کرده‌اند

وَ أَنْشَدَ بَعْضُهُمْ آيَاتًا مَمزُوجَةً بِالْعَرَبِيَّةِ وَالْفَارِسِيَّةِ وَ سَمَّوْهَا بِالْمُلَمَّعِ ؛

و برخی از آن‌ها ابیاتی را آمیخته به عربی و فارسی سروده‌اند و آن را مُلَمَّع نامیده‌اند ؛

لِكَثِيرٍ مِنَ الشُّعْرَاءِ الْإِيرَانِيِّينَ مُلَمَّعَاتٍ، مِنْهُمْ حَافِظُ الشَّيرَازِيِّ وَ سَعْدِيُّ الشَّيرَازِيِّ
وَجَلالُ الدِّينِ الرَّومِيُّ الْمَعْرُوفُ بِالْمَوْلَوِيِّ.

بسیاری از شاعران ایرانی مُلَمَّعَاتی دارند از جمله : حافظ شیرازی و سعدی شیرازی و جلال الدین رومی معروف به مولوی.

مُلَمَّعُ حَافِظِ الشَّيرَازِيِّ لِسَانِ الْغَيْبِ (مُلَمَّعُ لِسَانِ الْغَيْبِ حَافِظِ شِيرَازِي)
از خون دل نوشتم نزدیک دوست نامه
إِنِّي رَأَيْتُ دَهْرًا مِنْ هَجْرِكَ الْقِيَامَه

نامه ای با دل خونین برای محبوبم نوشتم « که من روزگار را در دوری تو مانند قیامت دیدم »

دارم من از فراقش در دیده صد علامت
لَيْسَتْ دُمُوعٌ عَيْنِي هَذِي لَنَا الْعَلَامَه؟

من ازدوری او صدها نشانه در چشم دارم ، « آیا اشک‌های چشم من ، نشانه و علامت بر این نیست ؟ »

هر چند کازمودم از وی نبود سودم
مَنْ جَرَّبَ الْمُجَرَّبَ حَلَّتْ بِهِ النَّدَامَه

هر چه که تجربه کردم ، از جانب او فایده‌ای به من نرسید « هر کس آزموده را بیازماید ، پشیمانی نصیبش می‌شود »

پرسیدم از طبیبی احوال دوست گفتا
فِي بُعْدِهَا عَذَابٌ فِي قُرْبِهَا السَّلَامَه

از طبیبی درباره احوال محبوبم سوال کردم ، گفت : « در دوری و هجرانش رنج و عذاب و در نزدیکی اش سلامتی و آسایش است »

گفتم ملامت آید گر گرد دوست گردهم
وَاللَّهِ مَا رَأَيْنَا حُبًّا بِإِلَا مَلَامَه

گفتم اگر زیاد به دوست مشغول شوم مورد سرزنش واقع می‌شوم « به خدا سوگند که ما عشقی را بدون ملامت و سرزنش ندیدیم »

حافظ چو طالب آمد جامی به جان شیرین
حَتَّى يَذُوقَ مِنْهُ كَأْسًا مِنَ الْكِرَامَه

حافظ همانند خواستاری آمد که جان شیرین بدهد و جامی بستاند « تا از آن (دادن جان) ، جامی از کرامت عشق بچشد »

مُلَمَّعُ سَعْدِيُّ الشَّيْرَازِيِّ (مُلَمَّعُ سَعْدِي شيرازی)

سَلِّ الْمَصَانِعَ رُكْبًا تَهِيمُ فِي الْفُلُواتِ   تو قدر آب چه دانی که در کنار فُرَاتی

از آب انبارها درباره‌ی سوارانی که در بیابان‌ها تشنه‌اند بپرس . تو قدر و ارزش آب را چه می دانی ، وقتی درکنار فرات هستی (مَصَانِعَ : آبگیرهایی بودند که مزه‌ی گوارایی نداشتند ولی برای تشنگان نعمتی بزرگ بوده است .)

شیم به روی تو روزست و دیده‌ام به تو روشن   وَ إِن هَجَرْتُ سَوَاءَ عَشِيَّتِي وَ غَدَاتِي

شیم با دیدن روی تو مثل روز است و چشمم با دیدن روی تو روشن می شود. « و اگر مرا ترک کنی ، شب و روزم مساوی است »

اگر چه دیر بماندم امید بر نگرفتم   مَضَى الزَّمَانُ وَ قَلْبِي يَقُولُ إِنَّكَ آتِي

گرچه مدت زیادی انتظار کشیدم ، اما امیدم را از دست ندادم ، « زمان گذشت و دلم می گوید که تو می آیی »

من آدمی به جمالت نه دیدم و نه شنیدم   اگر گلی به حقیقت عَجین آب حیاتی

من انسانی به زیبایی تو نه دیده‌ام و نه شنیده‌ام ، اگر خمیر آفرینش تو از آب و گل است ، حقیقتا آغشته به آب زندگانی است .

شبان تیره امیدم به صبح روی تو باشد   وَ قَدْ تَفَتَّشُ عَيْنُ الْحَيَاةِ فِي الظُّلُمَاتِ

شب‌های تاریک من به امید دیدن روی تو صبح می شود، « وگاهی چشمه‌ی حیات در تاریکی‌ها جستجو می شود . »

فَكَمْ تَمَرَّرُ عَيْشِي وَ أَنْتَ حَامِلُ شَهْدِي   جواب تلخ بدیع است از آن دهان نباتی

چقدر زندگی را تلخ می کنی درحالی که تو این همه شاهد و شیرینی داری ! ازدهان شیرین تو جواب تلخ شنیدن زیباست !

نه پنج روزه‌ی عمرست عشق روی تو ما را   وَ جَدْتُ رَائِحَةَ الْوُدِّ إِن شَمَمْتُ رُفَاتِي

عاشق روی تو بودن برای ما فقط این پنج روزه عمر دنیا نیست ، « اگر خاک قبرم را ببویی ، بوی عشق را می یابی »

وَصَفْتُ كُلَّ مَلِيحٍ كَمَا تُحِبُّ وَ تَرْضَى   محامد تو چه گویم که ماورای صفاتی

هرزبباروی با نمکی را وصف کردم همانطور که دوست داری و می پسندی « ستایش‌های تو را چگونه بیان کنم که فراتر از وصف کردن هستی »

أَخَافُ مِنْكَ وَ أَرْجُو وَ أَسْتَغِيثُ وَ أَدْنُو   که هم کمند بلایی و هم کلید نجاتی

از تو می ترسم و به تو امید دارم و از تو کمک می خواهم و به تو نزدیکی می جویم « که هم دامگه بلا هستی و هم کلید نجات و رهایی هستی »

ز چشم دوست فتادم به کامه‌ی دل دشمن   أَحِبَّتِي هَجْرُونِي كَمَا تَشَاءُ عُدَاتِي

به دلخواه و خواست دشمن ، از چشم دوست افتادم و بی ارزش شدم ، « دوستانم مرا ترک کردند همان طور که دشمنانم می خواهند »

فراقنامه‌ی سعدی عجب که در تو نگیرد   وَ إِن شَكَوْتُ إِلَى الطَّيْرِ نُحْنُ فِي الْوُكُنَاتِ

شگفتا شرح نامه جدایی سعدی در تو اثر نمی کند! « و اگر به نزدیکان شکایت ببرم ، در لانه‌ها می گریند (و ناله سر می دهند) »

عَيْنِ الصَّحِيحِ وَالْخَطَا حَسَبَ نَصِّ الدَّرْسِ.   x ✓

۱ - لَيْسَ لِحَافِظٍ وَ سَعْدِيٍّ مِلْمَعَاتٌ جَمِيلَةٌ .   x

حافظ و سعدی ملّمعات زیبایی ندارند .

۲ - يَرَى حَافِظُ الدَّهْرَ مِنْ هَجْرٍ حَبِيْبِهِ كَالْقِيَامَةِ .   ✓

حافظ از دوری معشوقش ، روزگار را مانند قیامت می بیند (می پندارد) .

۳ - يَرَى حَافِظٌ فِي بُعْدِ حَبِيْبِهِ رَاحَةً وَ فِي قُرْبِهِ عَذَابًا .   x

حافظ در دوری معشوقش ، راحتی و آسایش و در نزدیک بودنش عذاب می بیند .

۴ - يَرَى سَعْدِيٌّ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ سَوَاءً مِنْ هَجْرٍ حَبِيْبِهِ .   ✓

سعدی شب و روز را از دوری معشوقش یکسان می بیند .

۵ - قَالَ سَعْدِيٌّ : «مَضَى الزَّمَانُ وَ قَلْبِي يَقُولُ إِنَّكَ لَا تَأْتِي.»   x

سعدی می گوید : « زمان گذشت و دلم می گوید که تو نمی آیی »

اعلموا

اسمُ الفاعِلِ و اسمُ المَفْعُولِ و اسمُ المُبَالِغَةِ

در دستور زبان فارسی به اسم فاعل، صفت فاعلی و به اسم مفعول، صفت مفعولی می‌گویند. اسم فاعل به معنای «انجام دهنده یا دارنده‌ی حالت» و اسم مفعول به معنای «انجام شده» است. اسم فاعل و مفعول دو گروه‌اند:

گروه اول بر وزن «فاعل» و «مفعول» هستند که در سال گذشته با آنها آشنا شده بودید.

ماضی	اسم فاعل	صفت فاعلی	اسم مفعول	صفت مفعولی
صَنَعَ	صَانِع	سازنده	مَصْنُوع	ساخته شده
خَلَقَ	خَالِق	آفریدگار	مَخْلُوق	آفریده شده
عَبَدَ	عَابِد	پرستنده	مَعْبُود	پرستیده شده

اکنون با گروه دوم آشنا شوید.

مضارع	اسم فاعل	صفت فاعلی	اسم مفعول	صفت مفعولی
يُشَاهِدُ	مُشَاهِد	بیننده	مُشَاهَد	دیده شده
يُقَلِّدُ	مُقَلِّد	تقلید کننده	مُقَلِّد	تقلید شده
يُرْسِلُ	مُرْسِل	فرستنده	مُرْسَل	فرستاده شده
يَنْتَظِرُ	مُنْتَظِر	انتظار کِشَنده	مُنْتَظَر	مورد انتظار
يَتَعَلَّمُ	مُتَعَلِّم	یادگیرنده	مُتَعَلَّم	یاد داده شده
يَسْتَخْرِجُ	مُسْتَخْرِج	بیرون آورنده	مُسْتَخْرَج	بیرون آورده شده
يَتَهَاجِمُ	مُتَهَاجِم	حمله کننده	-	-
يُنْكَسِرُ	مُنْكَسِر	شکننده	-	-

با دقت در دو جدول داده شده فرق اسم فاعل و اسم مفعول را بیابید.

گروه اول: فعل‌هایی بود که سوم شخص مفرد ماضی آنها سه حرف بود و اسم فاعل و مفعولشان بر وزن فاعل و مفعول بود.

گروه دوم: فعل‌هایی است که سوم شخص مفرد ماضی آنها بیشتر از سه حرف بود و اسم فاعل و مفعولشان با حرف «م» شروع می‌شود. یک حرف مانده به آخر در اسم فاعل کسره و در اسم مفعول فتحه دارد.

(اسم فاعل: مُ... - ...)، (اسم مفعول: م... - ...)

اخْتَبِرْ نَفْسَكَ: تَرْجِمِ الْكَلِمَاتِ التَّالِيَةَ وَالدُّعَاءَ، ثُمَّ عَيِّنِ اسْمَ الْفَاعِلِ وَاسْمَ الْمَفْعُولِ.

اسْمُ الْمَفْعُولِ	اسْمُ الْفَاعِلِ	التَّرْجَمَةُ	الْكَلِمَةُ	
☒	☐	یاد داده شده	مُعَلِّمٌ	يُعَلِّمُ: یاد می دهد
☐	☒	داننده ، دانا	عَالِمٌ	يَعْلَمُ: می داند
☐	☒	پیشنهاد دهنده	مُقْتَرِحٌ	اِقْتَرَحَ: پیشنهاد کرد
☒	☐	آماده شده	مُجَهَّزٌ	يُجَهِّزُ: آماده می کند
☒	☐	زده شده	مَضْرُوبٌ	ضَرَبَ: زد
☐	☒	یاد گیرنده	مُتَعَلِّمٌ	يَتَعَلَّمُ: یاد می گیرد

یا صانعِ كُلِّ مَصْنُوعٍ یا خالقِ كُلِّ مَخْلُوقٍ یا رازِقِ كُلِّ مَرْزُوقٍ یا مالِكِ كُلِّ مَمْلُوكٍ. من دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ

ای سازنده‌ی هر ساخته شده‌ای ، ای آفریننده‌ی هر آفریده شده‌ای ،
ای روزی دهنده‌ی هر روزی داده شده‌ای ، ای مالک « صاحب » هر مُلکی .

اسم مبالغه بر بسیاری صفت یا انجام دادن کار دلالت دارد و بر وزن « فَعَالٌ » و « فَعَالَةٌ » است ؛ مانند
عَلَّامَةٌ (بسیار دانا) ؛ فَهَامَةٌ (بسیار فهمیده) صَبَّارٌ (بسیار بُردبار) ؛ غَفَّارٌ (بسیار آمرزنده) ؛
كَذَّابٌ (بسیار دروغگو) ؛ رَزَّاقٌ (بسیار روزی دهنده) ؛ خَلَّاقٌ (بسیار آفریننده)
گاهی وزن « فَعَالٌ » و « فَعَالَةٌ » بر شغل دلالت می کند ؛ مانند خَبَّازٌ (نانوا) ؛ حَدَّادٌ (آهنگر) گاهی نیز بر ابزار،
وسیله یا دستگاه دلالت می کند ؛ مانند فَتَّاحَةٌ (در بازکن) ؛ نَظَّارَةٌ (عینک) ؛ سَيَّارَةٌ (خودرو)

شرح و توضیح بیشتر قواعد درس هشتم

اسم (جامد - مشتق)

یکی دیگر از تقسیمات اسم در عربی تقسیم آن به جامد و مشتق است .

مشتق : اسمی است که از کلمه‌ی دیگر درست شده باشد . پس در اسم‌های مشتق ریشه‌ی کلمه و خود کلمه

یک معنا را ندارند . مانند : كَذَّابٌ : بسیار دروغگو کذب : دروغ ، دروغگویی

جامد : اسمی است که از کلمه دیگر درست نشده باشد . اسم جامد نمی تواند صفت باشد .

در عربی هشت نوع اسم مشتق داریم که عبارتند از :

- ۱- اسم فاعل   ۲- اسم مفعول   ۳ و ۴- اسم زمان و مکان
 ۵- اسم مبالغه   ۶- صفت مشبیه   ۷- اسم تفضیل   ۸- اسم آلت

پس اگر اسمی جزء یکی از ۸ اسم بالا باشد مشتق و در غیر این صورت جامد خواهد بود.

۱- اسم فاعل: اسمی است که برکننده‌ی کاری دلالت می‌کند. اسم فاعل در زبان عربی تقریباً معادل « صفت فاعلی » در زبان فارسی است.

صفت فاعلی در زبان فارسی: « بن مضارع + نده » یا « بن مضارع + ا »

مانند: کاتب (نویسنده)   عالم (داننده، دانا)   معلم (تعلیم دهنده)

Translate: در ترجمه اسم فاعل معمولاً از پسوند (- نده) یا (ا) استفاده می‌کنیم.

هادی (هدایت کننده ، راهنما)

اسم فاعل به دو صورت ساخته می‌شود:

الف - طرز ساخت اسم فاعل در ثلاثی مجرد:

اسم فاعل در ثلاثی مجرد بر وزن (فاعل) ساخته می‌شود. مانند:

كَتَبَ --- « کاتب » نویسنده   شَهِدَ --- « شاهد » بیننده   عَلِمَ --- « عالم » داننده، دانا

غَفَرَ --- « غافر » آمرزنده   نَصَرَ --- « ناصر » یاری کننده   خَلَقَ --- « خالق » آفریننده

توجه) کلمات (آمِن « ایمان آورنده » - آكِل « خورنده » - آمِر « دستور دهنده » - آخِر « پایان »)

بر وزن فاعل و اسم فاعل هستند.

توجه) کلمات (ضالّ « گمراه » - عامّ « فراگیر » - خاصّ « ویژه » - تامّ « کامل ») بر وزن فاعل و اسم

فاعل هستند. چون در اصل به شکل‌های (ضالّل - عامّم - خاصّص و تامّم) بوده‌اند.

^۱ - بن مضارع در زبان فارسی از فرمول روبرو ساخته می‌شود: (فعل امر بدون بـ)

می‌رود «-- امر --» بـرو «-- بن مضارع --» رو / می‌نویسم «-- امر --» بنویس «-- بن مضارع --» نویس

ب- طرز ساختن اسم فاعل در غیر ثلاثی مجرد (در ثلاثی مزید و.....)

ب/۱- از فعل مضارع حروف مضارعة (أ ت ی ن) را حذف کرده و به جایش (م) می گذاریم.

ب/۲- یک حرف مانده به آخر را کسره می دهیم. مانند:

جاهِدْ ، يُجَاهِدُ --- «مُجَاهِدٍ» (رزمنده)   تَكَلَّمَ ، يَتَكَلَّمُ --- «مُتَكَلِّمٍ» (سخن گوینده)

إِسْتَمَعَ ، يَسْتَمِعُ --- «مُسْتَمِعٍ» (شنونده)   إِسْتَخْرَجَ ، يَسْتَخْرِجُ --- «مُسْتَخْرِجٍ» (استخراج کننده)

مانند: ناصر - شاهد

بر وزن فاعل

(در ثلاثی مجرد)

اسم فاعل

مانند: مُبَشِّرٌ - مُعْتَمِدٌ

م ف ع ل

(در غیر ثلاثی مجرد)

تست - أَكْمِلِ الْفَرَاغَ :

العَقْلُ مُصْلِحٌ كُلِّ أَمْرٍ . (عقل ..... هر کاری است .)

(۱) باعث اصلاح (۲) اصلاح شده (۳) اصلاح کننده (۴) مورد اصلاح واقع شده

۲- اسم مفعول: اسمی است که بر چیزی یا کسی که کار بر آن واقع شده، دلالت می کند.

مانند: مَنصُور (یاری شده)   مَکْتُوب (نوشته شده)

اسم مفعول در زبان عربی تقریباً معادل «صفت مفعولی» در زبان فارسی است.

Translate: در ترجمه‌ی اسم مفعول معمولاً از الگوهای (... شده) یا (مورد ... واقع شده) استفاده می‌کنیم.

طرز ساخت اسم مفعول: اسم مفعول نیز به دو صورت ساخته می‌شود.

الف - در ثلاثی مجرد: بر وزن (مَفْعُول) ساخته می شود. مانند:

نَصَرَ --- «منصور» یاری شده «شَهَدَ» --- «مَشْهُود» دیده شده «عَلِمَ» --- «مَعْلُوم» ..... «
 كَتَبَ» --- «مَكْتُوب» ..... «عَبَدَ» --- «مَعْبُود» ..... «قَتَلَ» --- «مَقْتُول» .....

ب - در غیر ثلاثی مجرد:

ب/۱ - از فعل مضارع حروف مضارعة (أ ت ی ن) را حذف کرده وبه جایش (مُ) می گذاریم .

ب/۲ - یک حرف مانده به آخر را فتحه می دهیم . مانند:

إِحْتَرَمَ، يَحْتَرِمُ --- «مُحْتَرَم» احترام شده «خَاطَبَ، يُخَاطِبُ» --- «مُخَاطَب» خطاب شده «
 اِنْتَخَبَ يَنْتَخِبُ --- «مُنْتَخَب» انتخاب شده «اِعْتَمَدَ، يَعْتَمِدُ» --- «مُعْتَمَد» اعتماد شده «

مانند: منصور - مکتوب

بر وزن مفعول

در ثلاثی مجرد

مانند: مُجَسَّم - مُسْتَخْرَج

مُفْعَل

در غیر ثلاثی مجرد

اسم مفعول

نامهای (مُحَمَّد، مُصْطَفَى، مُرْتَضَى، مُجْتَبَى و...) اسم مفعول هستند .

۳ - اسم مبالغه: اسمی است که بر کسی یا چیزی که صفتی را به مقدار زیاد دارد دلالت می کند . پس اسم

مبالغه = (بسیار کننده کاری یا بسیار دارنده صفتی)

مهمترین وزن های این اسم عبارتند از (فَعُول، فَعَال، فَعِيل، فَعَالَة)

مبالغه است، صفت به حدّ کثرت (زیادی) فَعُول و فَعَال و فَعِيل، فَعَالَة

مانند:

حَسُود (بسیار حسادت کننده)

صَبُور (بسیار شکیبا)

غَفَّار (بسیار بخشایشگر)

رِزَّاق (بسیار روزی دهنده)

قَدِير (بسیار توانا)

عَلَّامَة (بسیار بسیار دانا)

فَهَامَة (بسیار بسیار فهمیده، پرفهم)

اخْتَبِرْ نَفْسَكَ: تَرْجِمِ التَّرَاكِيِبَ التَّالِيَةَ.

(أَمَارَةٌ بِالسُّوءِ) : بسیار دستور دهنده به بدی

(عَلَامُ الْغُيُوبِ) : بسیار دانای به غیبها

(الْخَلْقُ الْعَلِيمُ) : بسیار آفرینندهی دانا

(هُوَ كَذَّابٌ) : او بسیار دروغگوست .

(حَمَالَةٌ الْحَطَبِ) : هیزم کِش

الطَّيَّارُ الْإِيرَانِيُّ : خلبان ایرانی

(لِكُلِّ صَبَّارٍ) : برای هر بسیار شکیبایی

(الْهَاتِفِ الْجَوَّالِ) : تلفن همراه

رَسَامُ الصُّورِ : نقاش (تصویرگر)

فَتَّاحَةُ الزُّجَاجَةِ : باز کنندهی (دستگیره ی) شیشه

■ در گروه های دو نفره شبیه گفت و گوی زیر را در کلاس اجرا کنید.

حوار (شِرَاءُ شَرِيحَةِ الْهَاتِفِ الْجَوَّالِ) : گفتگو (خریدن سیم کارت تلفن همراه)

مُوظَّفُ الْإِتِّصَالَاتِ (کارمند مخابرات)	الزَّائِرَةُ (زیارت کننده)
تَفَضَّلِي، وَ هَلْ تُرِيدِينَ بَطَاقَةَ الشَّحْنِ؟ بفرما، و آیا کارت شارژ می خواهی؟	رَجَاءً، أُعْطِنِي شَرِيحَةَ الْجَوَّالِ. لطفاً، به من سیم کارت تلفن همراه بده .
تَسْتَطِيعِينَ أَنْ تَشْحَنِي رَصِيدَ جَوَّالِكِ عَبْرَ الْإِنْتَرْنِتِ . می توانی تلفن همراهت را از طریق اینترنت شارژ کنی .	نَعَمْ؛ مِنْ فَضْلِكَ أُعْطِنِي بَطَاقَةَ بِمَبْلَغِ خَمْسَةِ وَعَشْرِينَ رِيَالًا. بله؛ لطفاً به من شارژ به مبلغ ۲۵ ریال بده .
تَشْتَرِي الزَّائِرَةُ شَرِيحَةَ الْجَوَّالِ وَ بَطَاقَةَ الشَّحْنِ وَ تَضَعُ الشَّرِيحَةَ فِي جَوَّالِهَا وَ تُرِيدُ أَنْ تَتَّصِلَ وَلَكِنْ لَا يَعْمَلُ الشَّحْنُ، فَتَذْهَبُ عِنْدَ مُوظَّفِ الْإِتِّصَالَاتِ وَ تَقُولُ لَهُ : زائر سیم کارت تلفن همراه و کارت شارژ می خرد و سیم کارت را در تلفن همراه می گذارد و می خواهد که تماس بگیرد ولی شارژ کار نمی کند پس نزد کارمند مخابرات می رود و به او می گوید :	
أُعْطِنِي الْبَطَاقَةَ مِنْ فَضْلِكَ . لطفاً کارت را به من بده . سَامِحِينِي ؛ أَنْتِ عَلَيَّ الْحَقُّ . أَبَدُّ لَكَ الْبَطَاقَةَ . مرا ببخش ؛ من را ببخشید ؛ حق با توست . کارت را برایت عوض می کنم .	عَفْوًا، فِي بَطَاقَةِ الشَّحْنِ إِشْكَالٌ . ببخشید ، کارت شارژ مشکل دارد .

التَّمارين

- التَّمَرينُ الأوَّلُ: عَيِّنِ الجُمْلَةَ الصَّحِيحَةَ وَغَيِّرِ الصَّحِيحَةَ حَسَبَ الحَقِيقَةِ وَالوَاقِعِ.
- ۱ - الكَأْسُ رُجَاجَةٌ يُشْرَبُ فِيهِ المَاءُ أَوِ الشَّايُ أَوِ الفَهْوَةُ .
جام (لیوانی) شیشه‌ای است که در آن آب یا چای یا قهوه نوشیده می‌شود .
- ۲ - يُمكنُ شِراءُ الشَّرِيحَةِ مِنْ إِدارةِ الإِتِّصَالَاتِ .
خریدن سیم‌کارت از اداره مخابرات امکان دارد .
- ۳ - الرَّاسِبُ هُوَ الَّذِي ما نَجَحَ فِي الإِمْتِحاناتِ .
مردود همان کسی است که در امتحانات قبول نشده است .
- ۵ - عُصونُ الأشجارِ فِي الرَّبِيعِ بَدِيعَةٌ جَمِيلَةٌ .
شاخه‌های درختان در بهار نو و زیبا هستند .
- ۶ - يُصنعُ الخُبْزُ مِنَ العَجِينِ .
نان از خمیر درست می‌شود .

التَّمَرينُ الثَّانِي : ضَعِ فِي الفِراغِ كَلِمَةً مُناسِبَةً مِنَ الكَلِماتِ الثَّالِيَةِ . « كَلِمَتانِ زائِدَتانِ »
الفَلَوَاتِ / بُعِدِ / وَدُّ / مَصانِعُ / بَدَّلُ / فَتَّشَ / اللَّيْلِ / يَرْضَى

- ۱ - العَدَاةُ بِدَايَةَ النِّهارِ وَ العَشِيَّةُ بِدَايَةَ اللَّيْلِ .
« غدا : آغاز روز » ابتدای روز است و « عشیة : آغاز شب » شروع شب است .
- ۲ - رأينا الشَّاطِئَ عَن بُعْدِ عَبرِ الطَّرِيقِ .
در مسیر (راه) ساحل را از دور دیدیم .
- ۳ - رَجاءٌ بَدَّلَ هَذَا الفَمِيصَ ، لِأنَّهُ قَصيرٌ .
لطفاً این پیراهن را عوض کن ، برای اینکه آن کوتاه است .
- ۴ - فِي الفَلَوَاتِ لا تَعيشُ نَباتاتٌ كَثيرَةٌ .
در بیابان‌ها گیاهان زیادی زندگی نمی‌کنند .
- ۵ - الشَّرْطِيُّ فَتَّشَ حَقائِبَ المُسافِرِينَ .
پلیس کیف‌های مسافران را گشت .
- ۶ - أخی قانِعٌ ، يَرْضَى بِطعامٍ قَليلٍ .
برادرم قانع است به غذای کمی رضایت می‌دهد .

التَّمَرينُ الثَّالِثُ: تَرَجِمِ التَّراكيبَ الثَّالِيَةَ ، ثُمَّ عَيِّنِ اسْمَ الفاعِلِ ، وَ اسْمَ المَفْعولِ وَ اسْمَ المُبالِغَةِ .

يا عَلامُ الغُيوبِ : اى بسيار داننده‌ی غیب‌ها	يا سَتارُ الغُيوبِ : اى بسيار پوشاننده‌ی غیب‌ها
اسم مبالغه	اسم مبالغه
يا عَفارَ الذُّنوبِ : اى بسيار آمرزنده‌ی گناهان	يا رافعَ الدَّرجاتِ : اى بالا برنده‌ی درجه‌ها (رتبه‌ها)
اسم مبالغه	اسم فاعل

یا سامِعَ الدُّعَاءِ : ای شنونده‌ی دعا (خواسته)

اسم فاعل

اسم فاعل

یا غَافِرَ الخَطَايا : ای آمرزنده‌ی اشتباهات

یا ساتِرَ كُلِّ مَعْيُوبٍ : ای پوشاننده‌ی هر معیوبی

اسم فاعل اسم مفعول

اسم فاعل

یا خَيْرَ حَامِدٍ وَ مَحْمُودٍ : ای بهترین ستایش کننده و ستایش شده‌ای

اسم فاعل اسم مفعول

یا مَنْ بَابُهُ مَفْتُوحٌ لِلطَّالِبِينَ (ل + ال + طالبین) : ای آنکه درگاهش برای طلب‌کنندگان (خواهان‌ها) باز است

اسم فاعل

التَّمْرينُ الرَّابِعُ : ضَعِ فِي الدَّائِرَةِ العَدَدَ المُناسبِ . « كَلِمَةٌ وَاحِدَةٌ زَائِدَةٌ » .

۱ - الرَّكْبُ ○ اِبْتِعَاذُ الصَّدِيقِ عَنِ صَدِيقِهِ أَوْ الزَّوْجِ عَنِ زَوْجَتِهِ .

کاروان شتر یا اسب سواران

دور شدن دوست از دوستش یا شوهر از زنش .

۲ - الكَرَامَةُ ○ هُوَ الَّذِي لَهُ حَرَكَاتٌ جَمِيلَةٌ وَ كَلَامٌ جَمِيلٌ .

بزرگی و بزرگواری

او کسی است که حرکات و کلامی زیبا دارد .

۳ - الوَكْرُ ○ زِينَةٌ مِنَ الذَّهَبِ أَوْ الفِضَّةِ فِي يَدِ المَرَأَةِ .

لانه

زینتی از جنس طلا یا نقره در دست زن .

۴ - الهَجْرُ ○ شَرَفٌ وَ عِزَّةٌ وَ عِزَّةُ النَفْسِ .

دوری

شرف و بزرگی و عزت « شکست ناپذیری » نفس

۵ - السَّوَارُ ○ بَيْتُ الطُّيُورِ . (لانه‌ی پرندگان)

دستبند

دستبند

۶ - المَلِيحُ

با نمک

التَّمْرينُ الخَامِسُ : تَرَجِمِ الأَحاديثَ ثُمَّ عَيِّنِ المَطْلُوبَ مِنْكَ .

۱ - مَنْ قَالُ أُنَا عَالِمٌ فَهُوَ جَاهِلٌ . رَسُولُ اللَّهِ (ص)

اسم فاعل

اسم فاعل

هر کس بگوید من دانا هستم پس او نادان است . (اسمُ الفاعِلِ)

۲ - سَيِّدُ القَوْمِ خَادِمُهُمْ فِي السَّفَرِ . رَسُولُ اللَّهِ (ص)

جار و مجرور

رئیس قبیله خدمتگزار آن‌ها در سفر است . (الجارُ وَ المَجْرورُ)

۳- عَالِمٌ يُنْتَفَعُ بِعِلْمِهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ. رسول الله (ص)
 فعل مجهول   مضاف إليه   مضاف إليه

دانایی که از داناییش سود برده می‌شود از هزار عبادت‌کننده بهتر است. (الفعل المجهول، و المضاف إليه)

۴- أَلْجَلِيسُ الصَّالِحُ خَيْرٌ مِنَ الْوَحْدَةِ، وَالْوَحْدَةُ خَيْرٌ مِنْ جَلِيسِ السَّوِّءِ. رسول الله (ص)
 مبتدا   خبر   مبتدا   خبر

همنشین نیکوکار بهتر از تنهایی است، و تنهایی بهتر از همنشین بد است. (المبتدا و الخبر)

۵- كَاتِبُ الْعِلْمِ، يَلْعَنُهُ كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى الْحَوْتِ فِي الْبَحْرِ وَ الطَّيْرِ فِي السَّمَاءِ. رسول الله (ص)
 اسم فاعل   جار و مجرور   جار و مجرور

پنهان کننده‌ی دانش، هر چیزی حتی ماهی (بزرگ) در دریا و پرنده‌ی در آسمان او را لعنت می‌کند. (اسم الفاعل و الجار و المجرور)

التَّمْرِينُ السَّادِسُ: تَرْجِمِ الْآيَاتِ وَالْأَحَادِيثَ ثُمَّ عَيِّنِ الْمَحَلَّ الْإِعْرَابِيَّ لِلْكَلِمَاتِ الْمَلُوكَةِ.

۱- (لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ) التَّمْل: ۶۵
 فعل فاعل   مجرور به حرف جر   مفعول به

در آسمان‌ها و زمین کسی جز خدا از غیب آگاه نیست. (= در آسمان‌ها و زمین فقط خدا از غیب آگاه است.)

۲- السُّكُوتُ ذَهَابٌ وَالْكَلامُ فِضَّةٌ. رسول الله (ص)
 مبتدا   خبر   مبتدا   خبر

سکوت طلاست و سخن گفتن نقره است.

۳- الْكِتَابُ بِسَاتِيْنُ الْعُلَمَاءِ. رسول الله (ص)
 مبتدا   خبر   مضاف إليه

کتاب‌ها باغ‌های دانشمندان هستند.

۴- تَمَرَةُ الْعَقْلِ مُدَارَةُ النَّاسِ. أمير المؤمنين علی (ع) میوه‌ی عقل مدارا کردن با مردم است.
 مبتدا   مضاف إليه   خبر   مضاف إليه

۵- زَكَاةُ الْعِلْمِ تَشْرُهُ. أمير المؤمنين علی (ع)
 مبتدا   مضاف إليه   خبر   مضاف إليه

زکات دانش گسترش آن است.

أنوار القرآن

كَمَّلِ الْفَرَاعَاتِ فِي التَّرْجَمَةِ الْفَارِسِيَّةِ.

مِنْ صِفَاتِ الْمُؤْمِنِينَ

۱- (وَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ)

و کسانی که از گناهان بزرگ و کارهای زشت دوری می‌کنند و هنگامی که خشمگین شوند می‌بخشایند.

۲- (وَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ)

و کسانی که [خواستۀ] پروردگارشان را برآوردند و نماز را برپا داشتند؛

۳- (وَ أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ)

و در کارشان میان آنها مشورت هست؛

۴- (وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ)

و از آنچه به آنها روزی دادیم انفاق می‌کنند.

۵- (وَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ)

و کسانی که هرگاه به آنان ستم شود، یاری می‌جویند؛

۶- (وَ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا)

و سزای بدی، بدی همانند آن است؛

۷- (فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ)

پس هر کس درگذرد و نیکوکاری کند، پاداش او بر [عهدۀ] خداست؛

۸- (إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ)

زیرا او ستمگران را دوست ندارد (نمی‌دارد) . اَلشُّورَى: ۳۷ إلى ۴۰

أَلْبَحْثُ الْعِلْمِيُّ (پژوهش علمی)

إِبْحَثْ عَنْ شُعْرَاءِ إِيرَانِيِّينَ آخِرِينَ أَنَشَدُوا مُلَمَّعَاتٍ وَ اذْكَرْ آيَاتًا مِنْ مُلَمَّعَاتِهِمْ.

به دنبال شاعران ایرانی دیگری بگرد که ملّمعاتی را سروده‌اند و ابیاتی از ملّمعات آنها را بیان کن .

بدیع الزمان نطنزی (متوفی ۴۹۷ یا ۴۹۹ هجری قمری) :

غزل لایغاز له احتشاما

غزل احسن الغزل المشهر

غزل نیکو نیاید جز بدو بر

یکی آهوی بی آهو که از طبع

* - بیت دوم ترجمه‌ی بیت اول است .

غضائری رازی (متوفی ۴۲۶ هـ ق) :

نسیم دو زلفین او بگذرد
چہ گویمش، گویمش چون بگذرد
برآمیخته با نسیم صبا
الا یا نسیم الصبا مرحبا

ابوالمجد محدود بن آدم سنایی غزنوی یا حکیم سنایی (۴۷۳-۵۴۵ قمری) :

دی ناگه از نگارم اندر رسید نامه
قالت: رای فوادی من هجرک القیامه

دیشب (در زمانی که انتظارش را نداشتم) از معشوقم نامه ای به من رسید ... (در نامه گفته شده بود): در قلب من از دوری تو قیامت برپاست.

گفتم که: عشق و دل را باشد علامتی هم
قالت: دُموع عینی لم تکف بِالْعَلامَه

(به او پاسخ دادم): عشق علامت و نشانه (ی آشکاری) دارد ... گفت: آیا اشک چشمم به عنوان نشانه کفایت نمی کند؟

گفتا که: می چه سازی گفتم که مر سفر را
قالت: فَمُرْ صَاحِباً بِالْخَیْرِ وَ السَّلَامَه

گفت برای چه در حال آماده شدن هستی؟ .. گفتم: می خواهم به سفر بروم ... گفت: امیدوارم سفرت به خیر و سلامتی بگذرد.

گفتم: وفا نداری گفتا که: آزمودی
مَنْ جَرَّبَ الْمُجَرَّبَ حَلَّتْ بِهِ النَّدَامَه

گفتم: تو خیلی بی وفایی ... گفت: مگر آزمایش کردی (که به این نتیجه رسیدی؟) ... (در پاسخ گفتم): هر کس که آزموده‌ها را بیازماید، فقط پشیمانی عایدش می شود.

گفتم: وداع نایی واندر برم نگیری
قالت: تُریدُ وَصَلی سِراً وَ لا کَرَامَه

گفتم: برای بدرقه ی من نمی آیی و برای خداحافظی مرا به آغوش نمی کشی؟ (رسم مرسوم خداحافظی را به جای نمی آوری؟) ... گفت: تو بودن با من را پنهانی می خواهی (نمی خواهی من در آشکار به تو مهر بورزم)

گفتا: بگیر زلفم گفتم: ملامت آید
قالت: أَلَسْتَ تَدْرِي الْعَشَقَ وَ الْمَلامَه

گفت: این تکه موی مرا بگیر ... گفتم: سزاوار سرزنش می شوم ... گفت آیا عشق به همراه ملامت دیده ای؟ (استفام انکاری است ... عشق و ملامت یک جا جمع نمی شوند)

* (به موی کنار گوش زلف می گویند)

* (زلف در اصطلاح صوفیه به معنی قرب آمده ... زلف را به نشانه ی نزدیکی و همراهی داده)